

ГЛАСНИК

Етнографског
института
САНУ

LXXI/1
Београд 2023

ГЛАСНИК ЕТНОГРАФСКОГ ИНСТИТУТА САНУ LXXI (1)
BULLETIN OF THE INSTITUTE OF ETNOGRAPHY SASA LXXI (1)

Београд 2023

INSTITUTE OF ETHNOGRAPHY SASA
BULLETIN
OF THE INSTITUTE OF ETHNOGRAPHY
LXXI
No. 1

Chief Editor: Prof. Dragana Radojičić, PhD (Institute of Ethnography SASA)

Editor: Sanja Zlatanović, PhD (Institute of Ethnography SASA)

Editorial Board: Branko Banović, PhD (Institute of Ethnography SASA), Gordana Blagojević, PhD (Institute of Ethnography SASA), Ivan Đorđević, PhD (Institute of Ethnography SASA), Prof. Ildiko Erdei, PhD (Faculty of Philosophy, Belgrade), Corresponding Member of SASA Jelena Jovanović, PhD (Institute of Musicology SASA), Marina Mandić (Institute of Ethnography SASA), PhD Aleksandra Pavićević, PhD (Institute of Ethnography SASA), Srđan Radović, PhD (Institute of Ethnography SASA), Academician Gojko Subotić, PhD (Serbian Academy of Sciences and Arts)

Secretary: Sonja Radivojević, MA (Institute of Ethnography SASA)

Advisory Board: Milica Bakić-Hayden, PhD (University of Pittsburgh), Prof. Čarna Brković, PhD (University of Mainz), Ana Dragojlović, PhD (University of Melbourne), Jelena Đorđević, PhD (Faculty of Political Sciences, Belgrade, retired professor), prof. Maja Godina Golija, PhD (Institute of Slovenian Ethnology RC SASA, Ljubljana), George Kouzas, PhD (University of Athens), Renata Jambrešić Kirin, PhD (Institute of Ethnology and Folklore Research, Zagreb), Miroslava Lukić Krstanović, PhD (Institute of Ethnography SASA), Prof. Kjell Magnusson, PhD (University of Uppsala), prof. Marina Martynova, PhD (Institute of Ethnology and Anthropology, Russian Academy of Sciences, Moscow), Prof. Elena Marushiakova, PhD (University of St. Andrews), Marek Mikuš, PhD (Max Planck Institute for Social Anthropology, Halle), Ivanka Petrova, PhD (Institute of Ethnology and Folklore Studies with Ethnographic Museum, Bulgarian Academy of Sciences, Sofia), Vesna Petreska, PhD ("Marko Cepenkov" Institute of Folklore, Skopje), Tatiana Podolinska, PhD (Institute of Ethnology and Social Anthropology, Slovak Academy of Sciences, Bratislava), Mladena Prelić, PhD (Institute of Ethnography SASA), Ines Prica, PhD (Institute of Ethnology and Folklore Research, Zagreb), Prof. Ljupčo Risteski, PhD (Faculty of Natural Sciences and Mathematics, Skopje), Ingrid Slavec Gradišnik, PhD (Institute of Slovenian Ethnology RC SASA, Ljubljana), Andja Srđić Srebro, PhD (University of Bordeaux), prof. Lidija Vujačić, PhD (Faculty of Philosophy, Nikšić), Prof. Bojan Žikić, PhD (Faculty of Philosophy, Belgrade)

ЕТНОГРАФСКИ ИНСТИТУТ САНУ
ГЛАСНИК
ЕТНОГРАФСКОГ ИНСТИТУТА
LXXI
свеска 1

Главни и одговорни уредник: проф. др Драгана Радојичић (Етнографски институт САНУ)

Уредник: др Сања Златановић (Етнографски институт САНУ)

Уређивачки одбор: др Бранко Бановић (Етнографски институт САНУ), др Гордана Благојевић (Етнографски институт САНУ), др Иван Ђорђевић (Етнографски институт САНУ), проф. др Илдико Ердеи (Филозофски факултет у Београду), дописни члан САНУ Јелена Јовановић (Музиколошки институт САНУ), др Марина Мандић (Етнографски институт САНУ), др Александра Павићевић (Етнографски институт САНУ), др Срђан Радовић (Етнографски институт САНУ), академик Гојко Суботић (Српска академија наука и уметности)

Секретар уредништва: Соња Радивојевић, МА (Етнографски институт САНУ)

Издавачки савет: др Милица Бакић-Хејден (Универзитет у Питсбургу), проф. др Чарна Брковић (Универзитет у Маинцу), проф. др Лидија Вујачић (Филозофски факултет у Никшићу), проф. др Маја Година Голија (Институт за словеначку етнологију ЗРЦ САЗУ, Љубљана), др Ана Драгојловић (Универзитет у Мелбурну), др Јелена Ђорђевић (Факултет политичких наука у Београду, професор у пензији), проф. др Бојан Жикић (Филозофски факултет у Београду), др Рената Јамбрешић Кирин (Институт за етнологију и фолклористику, Загреб), др Георгије Кузас (Универзитет у Атини), др Мирослава Лукић Крстановић (Етнографски институт САНУ, научни саветник у пензији), проф. др Шел Магнусон (Универзитет у Упсали), проф. др Марина Мартинова (Институт за етнологију и антропологију, Руска академија наука, Москва), проф. др Елена Марушиакова (Универзитет Сент Ендријус), др Марек Микуш (Макс Планк институт за социјалну антропологију, Хале), др Иванка Петрова (Институт за етнологију и фолклористику са Етнографским музејем, Бугарска академија наука, Софија), др Весна Петреска (Институт за фолклор „Марко Цепенков“, Скопље), др Татиана Подолинска (Институт за етнологију и социјалну антропологију, Словачка академија наука, Братислава), др Младена Прелић (Етнографски институт САНУ), др Инес Прица (Институт за етнологију и фолклористику, Загреб), проф. др Љупчо Ристески (Природно-математички факултет, Скопље), др Ингрид Славец Градишник (Институт за словеначку етнологију ЗРЦ САЗУ, Љубљана), др Анђа Срдић Сребро (Универзитет Бордо Монтен)

Издавач
ЕТНОГРАФСКИ ИНСТИТУТ САНУ
Кнез Михаилова 36/IV, Београд, тел. 011 2636 804
e-mail: eisanu@ei.sanu.ac.rs
Мрежна страница часописа: www.ei.sanu.ac.rs

Publisher
INSTITUTE OF ETHNOGRAPHY SASA
Knez Mihailova 36/IV, Belgrade, phone: 011 2636 804
e-mail: eisanu@ei.sanu.ac.rs
Journal's web page: www.ei.sanu.ac.rs

Лектура
Александра Спасић и Ивана Башић

Превод
Аутори текстова

Дизајн корица
Александар Спасић (ментор доц. мр Оливера Батајић Сретеновић)
Факултет примењених уметности, Београд

Техничка подршка
Зоран Перовић

Штампа
Финеграф, Београд

Тираж
300 примерака

Штампање публикације финансирано је из средстава
Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије
Printing of the journal was funded by the Ministry of Education, Science and Technological
Development of the Republic of Serbia

Гласник Етнографског института САНУ излази три пута годишње и доступан је и индексиран у базама: DOAJ (Directory of Open Access Journals), ERIH PLUS (European Reference Index for the Humanities), SCIndeks (Српски цитатни индекс), Ulrich's Periodicals Directory, NSD (Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS – Norwegian Social Science Data Service), CEEOL (Central and Eastern European Library).

The Bulletin of the Institute of Ethnography SASA is issued three times a year and can be accessed in: DOAJ (Directory of Open Access Journals), ERIH PLUS (European Reference Index for the Humanities), SCIndeks (Srpski citatni indeks), Ulrich's Periodicals Directory, NSD (Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS – Norwegian Social Science Data Service), CEEOL (Central and Eastern European Library).

САДРЖАЈ CONTENTS

НАУЧНИ РАДОВИ SCIENTIFIC PAPERS

ТЕМА БРОЈА

Мит и идентитет: кроскултурални и интертемпорални приступ
ур. Ђурђина Шијаковић Маиданик

TOPIC OF THE ISSUE

Myth and Identity: A Cross-Cultural and Intertemporal Approach
ed. Djurdjina Šijaković Maidanik

- 13–20** Ђурђина Шијаковић Маиданик
Мит и идентитет: кроскултурални и интертемпорални приступ
– увод у темат
Djurdjina Šijaković Maidanik
Myth and Identity: A Cross-Cultural and Intertemporal Approach – Introduction
- 21–44** Јелена Пилиповић
Двапут рођени бог. Преосмишљавање мита у Еурипидовим Баханткињама
Jelena Pilipović
A Twice-born God. Reimagining the Myth in Euripides' *Bacchae*
- 45–62** Тамара Плећаш, Ана Ђорђевић
Medea: Greek Myth and Peculiar Identity
Тамара Плећаш, Ана Ђорђевић
Медеја: грчки мит и особени идентитет
- 63–76** Јелена Н. Арсенијевић Митрић
Митопоетика нарциса/асфодела у песми Вежба Ивана В. Лалића
Jelena N. Arsenijević Mitrić
The Mythopoetics of Narcissus/Asphodel in Ivan V. Lalić's Poem Exercise
- 77–98** Ноел Путник
Антрополошке импликације Плутархових есхатолошких митова
Noel Putnik
The Anthropological Implications of Plutarch's Eschatological Myths

- 99–121** *Vera Mevorah, Jelena Guga, Čedomir Markov*
Divine Genius, Subversive Hero, or Creative Entrepreneur?
Exploring Various Facets of the Artist as a Mythical Figure
Вера Меворах, Јелена Гуга, Чедомир Марков
Божански геније, субверзивни херој или креативни предузетник?
Истраживање различитих аспеката уметника као митске фигуре
- 123–150** *Vuk R. Samčević, Petar Nurkić*
A Myth as a Replacement for a History: Ethnogenetic Elements in *De Administrando Imperio* and the *Chronicle of the Priest of Duklja*
Вук Р. Самчевић, Петар Нуркић
Мит као замена за историју: етногенетски елементи у
De Administrando Imperio* и *Љетопису попа Дукљанина

VARIA

- 153–180** *Gordana Gorunović*
Смрт и самоубиство на етнографском терену: случај Бјуела Х. Квејна
Gordana Gorunović
Death and Suicide in Ethnographic Field: The Case of Buell H. Quain
- 181–202** *Urša Valič*
Lessons Learned from Applied Participatory Practices in Museums and Inclusion of People from Vulnerable Social Groups
Урша Валич
Научене лекције из примењених партиципативних пракси
у музејима и инклузија људи из рањивих друштвених група
- 203–219** *Marija Ђорђевић*
Перформанси сећања у „новој нормалности”
– комеморације без тела у покрету
Marija Djordjević
Performances of Memory in the “New Normal”
– Commemorations without Bodies in Action
- 221–242** *Milica Joković Pantelić*
Антрополошке, етнопсихолошке и карактеролошке студије
о корупцији у Србији
Milica Joković Pantelić
Anthropological, Ethnopsychological and Characterological Studies
on Corruption in Serbia
- 243–266** *Milina Ivanović Barišić*
Одевни наративи на примеру Београда
Milina Ivanović Barišić
Clothing Narrative on the Example of Belgrade

- 267–298** *Александар Кнежевић, Вера Глигоријевић*
Етнодемографски контекст опадања наталитета и контроле рађања у
Источној Србији – један пример атипичне демографске транзиције
Aleksandar Knežević, Vera Gligorijević
**The Ethno-Demographic Context of Declining Birth Rates and Birth Control in
Eastern Serbia – an Example of an Atypical Demographic Transition**

НАУЧНА КРИТИКА И ПОЛЕМИКА
DISCUSSION AND POLEMICS

- 301–307** *Гордана Горуновић*
Миедка – „она коју је обележио медвед, она која живи између два света“.
Nastasja Marten, U očima zveri.

ПРИКАЗИ
REVIEWS

- 311–314** *Ивана Башић*
**Antropologija sporta, igara i detinjstva: zbornik radova u čast dr Aleksandra
Krela (1968–2021) (ur. Bojan Žikić, Ivan Đorđević i Vladeta Petrović)**
- 315–319** *Ноел Путник*
Маја Стокин, Терминологија зимског циклуса обичаја
и веровања у Новом Саду

Antropologija sporta, igara i detinjstva: zbornik radova u čast dr Aleksandra Krela (1968–2021) (ur. Bojan Žikić, Ivan Đorđević i Vladeta Petrović)

Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu i Službeni glasnik,
Beograd 2022. str. 371.

Зборник радова „Антропологија спорта, игара и детињства“ у издању Филозофског факултета у Београду, чији су уредници проф. др Бојан Жикић, Одељење за етнологију и антропологију Филозофског факултета у Београду, др Иван Ђорђевић, виши научни сарадник Етнографског института САНУ и др Владета Петровић, виши научни сарадник Историјског института САНУ, настао је поводом обележавања годишњице смрти др Александра Крела, вишег научног сарадника Етнографског института САНУ.

Избор теме Зборника – спорт, игре и детињство, у непосредној су вези са научном делатношћу др Александра Крела. Наиме, он је својим научним монографијама и радовима пружио изузетан допринос српској етнологији и антропологији, и то управо у области антропологије детињства и антропологије (дечје) игре, поред истраживања културних и етничких идентитета, те друштвених и културних процеса мањинских заједница Републике Србије.

Зборник је подељен на четири тематске целине – **Антрополог Александар Крел, Детињство, Игре и Спорт**. Аутори радова су Катарина Радисављевић, Милош Миленковић, Горан Павел Шантек, Владета Петровић, Гордана Гарић Петровић, Бранко Бановић, Милан Томашевић, Бојан Жикић, Ђорђина Трубарац Матић, Данило Трбојевић, Иван Ђорђевић, Јадранка Ђорђевић Црнобрња, Богдан Дражета, а библиографију радова Александра Крела приредила је Биљана Миленковић – Вуковић. Предговор су написали уредници зборника Бојан Жикић, Иван Ђорђевић и Владета Петровић.

Зборник отвара рад Катарине Радисављевић „Антрополог у музеју или све што нисте знали о музеологији а мислите да знате“, који се бави темом односа музеологије и антропологије, истичући да су и једна и друга суштински приче о људима, и подсећајући нас да је Александар Крел започео своју етнолошко-антрополошку каријеру бавећи се музеологијом, те да су радови објављени у овом зборнику истовремено и начин на који су његове колеге и пријатељи желели да испричају причу о једном важном сегменту његовог живота, о његовој посвећености научним истраживањима. Потом следи рад Милоша Миленковића „Колективни идентитет у делу Александра Крела: Недеструктивни конструктивизам“ и рад Горан-Павела Шантека „Игра и трансценденција“.

Тематску целину „Детињство“ чине радови Владете Петровића „Прилог историји детињства: деца у одабраним српским средњовековним наративним изворима и правним споменицима XII–XV века), Гордане Гарић Петровић „Статистички подаци о деци у Србији на крају 19. и почетку 20. века“; Бранка Бановића „‘Џамија!’; антрополошка анализа контроверзне дечје игре ‘џамије’“ и Милана Томашевића „Представе далеке будућности код деце: студија случаја“.

Тематску целину „Игре“ чине радови Бојана Жикића „Колико стварности стаје на таблу? Културни когнитивни модел света у рату на примеру друштвене игре ‘Axis & Allies’; Ђорђине Трубарац Матић „Френина стопала у ципелама београдских основаца (илити о једном примеру хибридности савременог дечјег фолклора“ и Данила Трбојевића „Дечје ратне игре као арена промишљавања друштвено-политичке стварности, кризе и конфликта“.

Завршна тематска целина зборника под називом „Спорт“ доноси радове Ивана Ђорђевића „Против модерног фудбала? Европска Супер Лига и будућност ‘народне игре’“; Јадранке Ђорђевић Црнобрње „‘Борба пеливана’ – пример такмичења у рвању у Гори“ и Богдана Дражете „Да ли су навијачи чувари границе у Мостару: етнолошко-антрополошка анализа навијачког идентитета присталица ‘Вележа’ и ‘Зрињског’“.

Радови у зборнику „Антропологија спорта, игара и детињства“ значајан су допринос етнолошко-антрополошким, али и историјским истраживањима, поменутих тема. У Зборнику се дечје игре посматрају као део дечјег фолклора и облик фолклорне комуникације, али и као простор меморијалних пракси и стварања групних идентитета, те као рефлексија ширих друштвених проблема, укључујући и утицај трауматичних догађаја на њих, као што се истиче и улога дечјих игара у социјализацији и енкултурацији деце.

Теми детињства и односа према деци приступа се и из историјске, дијахронијске перспективе, посредством анализе статистичких података о деци у периоду од 1890. до 1905. године о наталитету, броју мртворођене деце, морталитету одојчади и деце, уделу младих у општој популацији, узрочницима смрти, школској популацији; али и анализом помена деце и детињства у писаној грађи из периода средње-вековне Србије – житија српских владара и правних списа; као и из угла разумевања савремености – постављањем питања савременог формирања погледа на свет у дечјем и адолесцентском периоду, посебно када је реч о представама будућности планете Земље и универзума и улогама које имају наука и (популарна) космологија у том процесу. Игри као важној антрополошкој теми и универзалној људској потреби, која није везана само за период детињства, посвећен је и рад у коме се игра *Axis & Allies* посматра као културно-когнитивни модел стварности, при чему се поставља питање коришћења историјских искустава и знања у склопу доминантних нарација о значају догађаја из Другог светског рата, те замишљања његових могућих исхода. Тема спорта, који је вид такмичарске игре, разматра се посредством анализе навијачких идентитета који се посматрају у склопу етничких, религијских, али и локалних идентитета.

Иако се темама спорта, друштвених и дечјих игара и теми детињства приступа са тачке гледишта различитих дисциплина, користе се различити методолошки приступи и бирају различити фокуси интересовања (од архивских података до когнитивистичког приступа, од анализе средњовековних докумената до анализе савремених феномена и студија случаја) – Зборник радова „Антропологија спорта, игара и детињства“ може се посматрати као кохерентна целина која на најбољи начин показује значај „малих“ , некада запостављаних тема хуманистике, попут спорта, игара и детињства, за осветљавање културне и друштвене стварности у прошлости и садашњости.

Све радове у зборнику (као и њихове ауторе и уреднике), поред тематике, повезује и нит пријатељства и поштовања према колеги др Александру Крелу и његовом научном раду, чији је допринос антрополошком и етнолошком проучавању тема игре, детињства и идентитета у многим сегментима био пионирски. Зборник радова „Антропологија спорта, игара и детињства“ настао је и као израз жеље да Александра Крела сачувамо присутним у нашим животима и као научника и као пријатеља. И сваки је од радова у овом зборнику обележен истовременим жаљењем што сада није овде, захвалношћу што је био са нама и жељом да са нама на неки начин остане.

Поред тога што зборник обједињује теме којима се Александар Крел бавио, он повезује и институције које су битно обележиле његову научну активност, пре свега – Одељење за етнологију и антропологију Филозофског факултета Универзитета у Београду и Етнографски институт САНУ.

Осим тога, као што у раду „Колективни идентитети у делу Александра Крела: Недеструктивни конструктивизам“, примећује Милош Миленковић, научни рад Александра Крела обележен је још једном врстом повезивања, а то је помирење научног метода и друштвене корисности „тако да резултати његовог рада буду и унутаракадемски и изванакадемски легитимни. Негде тачно на половини две код нас доминантне стратегије – једна која настоји да се што више измести ауторитет науке и очува сложеност аналитичког апарата, удаљавајући је тиме потпуно од друштва и друге – која свесно жртвује научни апарат да би комуницирала са било ким ко жели да буде просветљен, удаљавајући је потпуно од академије“. Стога Миленковић препоручује Крелов стил, приступ или средњи пут као нешто што вреди размотрити као инспирацију савременицима и узор млађим ауторима.

Научни опус Александра Крела био је обележен темама игре и идентитета, али се он у својим радовима, као и у животу, обазриво чувао оног тренутка када игре, идентитети и идентитетске игре почињу да прелазе у игре моћи, непрекидно одржавајући добар баланс између научне зрелости и једног благог, готово дечји ведрога погледа на свет. Стога он у нашем свету остаје и узор и инспирација научничке озбиљности и интелектуалног поштења, живе заинтересованости за реалност, али и ведрине коју доноси само искрена и истински, дубоко проживљена хуманост и посвећеност људима.

Стога овај зборник посвећен Александру Крелу треба читати и као успомену на његову личност и научни рад и као инспирацију за будућа научна промишљања разноликих тема.

Ивана Башић

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

39(05)

ГЛАСНИК Етнографског института САНУ = Bulletin of the
Institute of Ethnography / главни и одговорни уредник Драгана
Радојичић. - [Штампано изд.]. - Књ. 1, бр. 1/2 (1952)- . - Београд :
Етнографски институт САНУ, 1952- (Београд : Финеграф). - 24 cm

Доступно и на: <http://www.ei.sanu.ac.rs/index.php/gei/about>. - Три пута
годишње. - Текст на срп. и енгл. језику. - Друго издање на другом
медијуму: Гласник Етнографског института САНУ (Online) = ISSN 2334-8259
ISSN 0350-0861 = Гласник Етнографског института
COBISS.SR-ID 15882242